

11. የፍትህ ሥርዓት ከሕግ የሚገኝ ሲሆን
 ማንኛውም ፍርድ ቤት ለፍርድ ስልጣኑ
 የሚገኝበት ሥልጣን ሊሰጥበት ይችላል፡፡
 ለፍርድ ቤቱ ለፍርድ ስልጣኑ ሊሰጥበት
 ይችላል፡፡

U. S. E. F. T. - P. T. T. 18

1864.

U^o E 3 T U 15

(Շարունակութիւն եւ վերջ ։)

Գրեւիք նա եւ անոնց համար, որոնք պարտքով կ'ամուսնանան, եւ հաղիւ քանիմ շարսթ կամ քանիմ ամիսը ամուսնական սէրը կ'վայելեն. «Մէքան զմահ խիստ է», պարտաւորոջ երկիրը զինքը կ'վարէ եւ լալով կ'մեկնի իր տանէն օտար ու հեռաւոր երկիրները, յաջող եւ անյաջող վիճակի կ'տիրանայ նա. իսկ ամուսին, Աստուած մի սրտացէ, եթէ պաշտպան կամ խընամակալ ալ չունենայ. անտանկի է անոր ցարը . . . մանաւանդ երբոք երկիր քանի տարի յուշացաւ կամ զործը անյաջող գանձուեցաւ, Վմուսին այս եւ այն նեղութիւններէ անճարութեան դուռը կ'համնի. այս եւ այն անձիքներէ փոխանակ սիրտիանքով կամ օգնութիւն ստանալու, չար ու բարի խօսքեր կ'լսէ. զժգազգ, ցաւաւիրտ, պարզամիտ ու տկարամիտ կ'լինը շատով մոռնալ կ'սկսի իւր հարազատ ամուսնոյն սէրը եւ սուրբ կեցեցեաց պատուէրը. ո՛հ կ'փոխէ նա իւր սիրտը, կ'փոխէ եւ իւր ոտները ուրիշի դռները քալելու. Մորէն այս աշխարհը բռնաբարութիւնք եւ այս պիտի անկարգութիւնք առաւելապէս բըրդերէն շատ կ'քաշեն Հայերը :

Ա՛ր՛ զիս արհամարհէք, որ Կ գրեմ այս
գառն ցաւեր, ո՞վ Տարօնոյ եւ Հայաստան,
եւոց տառապեալ եւ սղէտալի Հայեր. իմ

հայրեր, մայրեր, քույրեր, եղբայրներ, ո՛հ թոյ՞ք
տուէքք երեւան հանել ձեր ներքին փէրքեր
ու վիշտերը. զոր ես քսանէն մէկը հազիւ
գիտեմ գրել . թող տեսնան իմանան իրենք
ալ ցաւին ու դարման գտնան մեր աղբիւ
կարող ու կառավարող ազգաւորներ . թէ
այս ամէն չարիք մեր մէջ մտերեն զմեզ կը
խեղդ են մեր անուսու միտ թնէն ու ար-
գիտութենէն . քահանայ չ կայ իմաստուն
որ սուրբ եկեղեցւոյ օրէնքը ինքն գիտնա-
լէն զկնի ժողովրդեան ալ հասկցընէ .
Քրիստոսի ॥ . Աւետարան ինքը հասկնայ
ու անոր պատուէրներ ժողովրդեան բա-
ցարէ . Աթէ ամուսնացեալք գիտենան
॥. ամուսնութեան օրինաց պարտերը, եւ
թէ ինչ մեծ խորհուրդ է այն, զոր Քրիստոս
կը խօսի եւ Պօղոս առաքեալը կ հաստա-
տէ . «Խորհուրդս այս մեծ է, բայց ես ա-
նեմ ի Քրիստոս եւ յեկեղեցի » : Այնք
գիտէ թէ ինքը իբրեւ Քրիստոսի եկեղե-
ցի՝ մայր մի է. որ զաւակներ պիտի ծնանի
հօր Աստուծոյ որդեգիր ու Քրիստոսին
ժառանգակից առնելու համար . նոյնպէս
երկուքն իմիասին թէ միեոյն թէ կին, գի-
տեն ի՞նչ պարտքեր ունին առ միմեանս .
ինչ պարտքեր ունին իրենց զաւակաց . կը-
ծանջման թէ աղբիւր սղզնիաւորութեան,
հաստատութեան, մեծութեան, յառաջա-
գիմութեան եւ երջանկութեան աղբիւրք
սուրբ ամուսնութենէն և բարի ընտանիք-
ներէն կ ծագի, նոյնպէս եւ ասոյց հսկա-
ռակը վասն զի մանուկը իր ծնողաց կաթին
հետ թէ կը թուծիւն թէ անկրթութիւն

Թէ չար Թէ բարին ծնողքներէն կ'սորվի : Բայց ասիկայ մեծ խնդիր է, Թողունք, եւ դարձեալ ողբալով ասենք, Քանի՜ քարոզիչներ այսչափ տարիներ ձեզ քարոզներ են խօսեր . քանի՜ առաջնորդներ ձեր գեղեր յատուկ այցելութիւն են էլեր, եւ ձեզ խրատեր, մխիթարանք, ու հոգեւոր պէտքեր են հոգացեր . դարձեալ փառք ձեր Հայ սիրաբորուն, ես մատաղ լինիմ ամէն Հայ հոգւոյն . որ առանց ասոնց, եւ ի մէջ մահազոյն ցաւոց օրինապահ ու Մտուածաւախ էք :

Մեծ խորհրդածութիւն եւ երկար գըրութիւն կ'պահանջէ այս յօդուածը . բայց մեր գաւը զմեզ կ'մօլորցընէ . . . :

Համառօտել սկսենք՝ փոքրիկ դիտողութիւնմ' ալ անելով Վասպուրականի ու անոր գեղերու հայոց մէջ եղած այս սովորութեանը վրայ : Վան քաղաքի մէջ փեսայի ծախսը քիչ է . եւ աղջկանը շատ . աղջկան ծնողք պարտաւոր են աղջկան լաւ զգեստներ ու կերպ կերպ զարդարանքներ անել եւ փոքրիկ ընծաներ ալ փեսային համար պատրաստել . Թէ եւ այս բանը Մշոյ մէջն ալ կայ . եւ այս խկ է օրէնք . վասնզի աղջիկն իրաւունք ունի իւր ծնողաց Ժառանգութենէն բաժին առնել . նոյնպէս եւ փեսայն Թեթեւ ընծայովմը կ'բաւականանայ զանոնք պատուել : Այս չափաւոր ու օրինաւոր կանոնը լուսահոգի Ղաթրիէլ սըրբազանի առաջնորդութեան օրով հաստատուեցաւ Վանայ մէջ . քան զայս յառաջ այնտեղն ալ չափազանց ու ապօրէն էր, մանաւանդ շառերուն անձեռնհաս էր հարսնիք անել : Այս հին չափազանցութիւն Վանայ գաւառներու ու գեղերու մէջ կը գտնուին տակաւին, եւ ստոր վնասակար հետեւութիւնն ալ կ'քաշեն . ու դժբաղդ են . չեմ գիտեր յաջորդ առաջնորդներն ալ հոգացեր ու չեն կարողացեր բառեալ տալ եթէ անհոգ եղած են :

Հայաստանի մէջ եղած այս սովորութեան հակառակը կ'տեսնուի Պօլսոյ ու Տփլիսոյ Հայկազանց մէջ . շատ ստակ եւ մեծ օժիտ պէտքէ լինի աղջկան հետ, որպէս զի ամուսնանալ հաճին երիտասարդք անոնց հետ, բայց աս ալ գիտնալու է որ այն տեղերու

երիտասարդներ շատերը չորեաասարդ են . նոյնպէս եւ աղջիկները իրենց հասակը անցուցած : Ամենամեծ դժբաղդութիւններ են ասոնք մեր ազգի մէջ եւ Թշուառութիւն կուսանաց եւ երիտասարդաց . որոց կենաց գարնան օրիւր անպատու կանցնին, սերունդներ կ'սպառնան . եւ ուրիշ գաղտնի չարիքմն ալ կ'հետեւի . որոյ վրայ ցաւիլ եւ լուսանցնիլ պէտք է :

Քանիմ տեղեր գիտենք, ուր պատանիք 16 տարու եւ աղջիկունք 12—13 տարու կ'կարգեն, ինչպէս խորին Քիւրդիստանու մէջ բնակած պարզ Հայեր :

Լզրակացնել սկսենք մեր խօսքը դառնալով կրկին մեր Տարօնը . այստեղի նախորդ առաջնորդներէն եղեր են ոմանք . որ կամեցեր եւ ջանացեր են բառեալ այս շաւիւր, եւ ինչ միջոց որ ի գործ դրեր են՝ չի յաջողեր . Հայրիկ՝ այս բանի համար շատ խորհեցաւ, բերանացի շառերուն խօսեցաւ, եւ առանձին շրջաբերական պիտի հանէր արգիլել տալու համար . բայց նա ինքը ոչ միայն առ այս այլ եւ շատ բարեկարգութեանց ու իրաւանց, օրինաց եւ ազգային բարեաց մնաց անձեռնհաս . . . բայց լուենք այս եղ դարձեալ . եւ դարձունենք մեր աչքը յուսալ զանոնք գեր . Արեմիա վարդապետէն, որոյ խնամոց յանձնուած է Տարօնոյ հօտը . եւ որոյ բարի կամք ու բարեշէն ջանքը յայտնի է ամենուին :

Այլ դու ո՞վ իմ ցանկալի Տարօն եւ մայր Հայաստան . քո անբաւ Թշուառութեանց վրայ այս եւ այսպիսի ցաւեր ալ դու քեզէն անզգայապէս եւ կամաւորապէս կ'կրես ու կ'մաշիս . խղճալի, հարստութիւն չունիս, արհեստ չունիս . այս կողմայն կողմ փախչելով, ունեցած շունեցածդ պարտուց վճարելով, յափշտակութեանց տալով . քան զԹագունմը խեղճ . աստանդական Թափառական, օտարական, մուրացկան . եւ ի վերայ այսր ամենայնի անչափասէր, ապօրինաւոր եւ քեզ վնասակար սովորութիւնները չես Թողուր : Արանի՜ Թէ այդպէս պինդ բռնէիր այն օրէնքները եւ սուրբ պատուէրները . որ գրեզ կրկին կենօք երջանիկ կառնէին . երկնից ճանապարհը քալել գիտնայիր . ունեցածդ հողիկ վարել եւ ա-

Ըրթ. Տ. Յակովբ Պատրիկեան	27
" Տ. Պաղտատար Սայխասեան	24
Մեծայարգ Վարդան աղայ Մամիկոնեան	25
" " Ս. Ստեփան " Ս. Սարգսեան	16
" " Ղազար " Մխիկեան	15
" " Պ. Մարահամ () Հաննէսեան	14
" " Պ. Պատարար Առաքելեան	22

Մշոյ մէջ Թաղականաց ընտրութեան քուէարկութիւն պիտի լինի այս կիրակի. մայիս 17 :

Վանահայրներուն ալ գիր գրուեցաւ , որ իրենց Թէմական գեղերուն մէջ եղած արու. անձանց Թիւերը գրեն՝ որ գեղերն ալ անմիջապէս սկսուի գործադրութեան :

Գեր. Առաջնորդի անխոնջ ջանքը ինչպէս իւր ամէն պաշտամանց մէջ , առաւել եւս այսմասին մեծապէս գովութեան արժանի է . որ այսպիսի տեղմը յաջողցուց եւ պիտի յաջողէ դիւրութեամբ գործադրել զՍահմանադրութիւն շնորհիւ նորընտիր Օղակաւն Ժողովոյն . որունք խոհեմ եւ պատուաւոր անձինք են :

Իրիւս Հայեր

- Լ. Ազգերնիս սիրենք , ընկեր :
- Բ. Իրաւցնէ դուն խենդ ես եղեր :
- Լ. Արդարեւ ազգիս սէր զիս խենդ է բերեր :
- Բ. Ասա Աստուած խելքո գլխէս է առեր :
- Լ. Կներես , նոյն ինքն Աստուած այս սէրը իմ արտի մէջն է հաստատեր :
- Բ. Եղբայր , ինչ կ'ըշտանակէ զազգ սիրել :
- Լ. Բզգին ընդհանրութեան եւ մասնաւորին օգուտ ընծայել :
- Բ. Հըբո ազգը ինչ սոգ է մնացեր , կամ մեք ինչ կարող ենք իրեն անել :
- Լ. Ինչ որ պարտաւոր ենք եւ ինչքան սր կարող ենք :
- Բ. Ասա ինչոր ունինք խենդի պէս վատ նենք , եւ աղքատ ու խայտառակ ապրինք :
- Լ. Ո՛հ եթէ հարկը պահանջէ ապրին ալ ազգի համար պէտք է դոհել :
- Բ. Ինկեր. Ս. Աւետարանն ալ կ'ծիծաղի այդ խօսքի վրան . « Օ՛րինչ օգուտ է զաշխարհս շահել եւ զանձն տուժել » :
- Լ. Կամայ . Յիսուսին դըպար . Գողգոթայի զլուխը պէտք էր այդ խօսքը յիշեցնելի

Փրկչին . որ ուխտեց եւ կ'ընէ իր արիւնն ի զանձն ի վերայ բարեկամին դնել . եւ առաւել առ ոչխարս կորուսեալս տանն Իսրայէլի իր Առաքեալները զրկել :

Բ. Այդպէս է . ես գրեանց չեմ հասկընար . սակայն ազգը սիրել , ինձ համար ունայնութիւն է . Թող ուրիշները սիրեն :

Լ. Ազգի մէջ ուրիշը չկայ . ամէնքս մի եմք : Բ. Ի դուր կ'ըսեալատես գիտ , ընկեր . մեր ազգը անարժան է :

Լ. Ինչո՞ւ :

Բ. Վասն զի ապերախտ է :

Լ. Կարմանամ . քանի՞ որ մենք անիրախտ ենք , ալ ինչ կ'ըստենք :

Բ. Մեր ազգ չի յառաջանար :

Լ. Ինչո՞ւ :

Բ. Վասն զի անմիտն է :

Լ. Մէջը մտիւր ու փորձենք . ապա Թէ ոչ . ի հարկէ երբ դու ինձ հետ անմիտքան ազգը ինչո՞վ լինի միտքան :

Բ. Բայց ազգը սիրել մարդու փոք չի կըշտացուներ . օգուտ չբերեր . մանաւանդ անիծած է հայն . Հայուն մի՛ հայեր :

Լ. Այսպէս անուս եւ անոյս են դեռ մեր ազգի շատերը . ո՛հ եւ անոր համար Աստուածն ալ մեզմէ իր ձեռքը կարծես վերցուցեր : Գնա ազգին օգուտմ՝ չհասուցած , ամէն մարդ ազգէն իրեն օգուտ կ'պահանջէ . երբ անձին կամ քսակին փոքր ինչ պաշտօն հասնի ազգին ծառայութեան նուիրելու՝ կ'բարանայ եւ կ'զայրանայ . բայց անդին իր կրից եւ ուրիշներու բրից կ'զոհի անձն ալ գանձն ալ , ու ամենեւին հոգ չընէր :

Ընծած է . մեր ազգը , կ'նախապաշարէ Հայմը . ինքն իսկ անիծած է որ պազգն այնպէս կ'ձսնաչէ . Փրխանակ ջանալու զմեզ Աստուծոյ օրհնութեան սրժանի առնել , միշտ անէժք վրանիս կ'զիզենք :

Երանի՛ Թէ միանկամ ձանչնայինք մեր զմեզ եւ գործէինք ինչ որ պարտ էր մեզ . Ուսումնարաններ , երբ պիտի ծաղկիք եւ հասցունէք Հայաստանի մէջ բարի պատուներու , Եւ դու լոյս Աստուած , երբ պիտի ըզզմեզ լուսաւորես , այս խաւարներէն սղաւտ անես : — Ողորմեա մեզ :

Խմբագիր Տարօնոյ Ըրձուիկիս

Գ. Սրուանձտեանց , Ղեւո Ս . Ըրձուոյն :
ՏԱՐՈՆ . Ի Ս . ԿԱՐԱՊԵՏ . ՏԻԳ Գ . ԱՐԺՈՒՌՅԱՆ